

עיונים לפרשת "בא" עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

בשר צלי אש

שאולי גרינפלד

בפסח אנו מראים בעצמינו שאנו בני חורין, ולכן אנחנו אוכלים בשר צלי בעודנו מסבים בנחת, כדרך שנוהגים לאכול אנשים חשובים. אמנם, מהרמב"ם נראית הבנה הפוכה. והיינו, שבמורה נבוכים⁵ קישר הרמב"ם הלכה זו להלכות נוספות שנאמרו דווקא בקרבן פסח:

"הדינים המיוחדים בפסח והם שנאכל צלי אש בלבד, ובבית אחד, ועצם לא תשברו בו, הם כולם טעמים פשוט, כי כשם שהמצה למהירות כך הצלי למהירות, ואין שם שהות לעשות מטעמים ולתקן תבשילין, ואפילו השהייה בשבירת עצמיו והוצאת מה שבהן אסור, כי כבר הזהיר כללו של דבר בכל זה, והוא אָמְרו⁶: 'ואכלתם אותו בחפזון'."

התורה הקפידה שענייני אכילת הפסח ייעשו במהירות. אם היה מותר לבשל את הפסח, היה הדבר אורך זמן בשל הצורך להיערך לתיבול מתאים. ולכן המצווה היתה להסתפק בצליה בלבד, כך שתתקבל תוצאה ראויה, מבלי צורך בעיכוב מיותר. ואף שהצורך בחיפזון היה רק בפסח הראשון שנעשה במצרים, הסביר הרמב"ם שנאמרו הלכות אלו לדורות:

"כדי לזכור היאך היה הדבר, כמו שנאמר⁷: 'ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה'."

הרמב"ם לא רואה באכילת הצלי ביטוי לגדולה ולהיותו בני חורין, אלא להיפך: ביטוי להיותו נחפזים לסיים את האכילה בזמן, בכדי שנגיע מוכנים לזמן יציאתנו

לקראת יציאתנו ממצרים, מצווה אנו התורה במצוות אכילת קרבן פסח:

"ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות, על מרורים יאכלהו. אל תאכלו ממנו נא, וּבָשַׁל מְבֻשָּׁל במים, כי אם צלי אש, ראשו על כרעיו ועל קַרְבּוֹ"¹.

התורה מצווה אותנו לאכול את בשר הפסח דווקא כשהוא צלוי באש, ולא מבושל במים. וכפי שמתאר הרמב"ם בהלכות קרבן פסח²:

"כיצד צולין אותו? תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ, ותולה אותו לתוך התנור והאש למטה. ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו, שזה כמין בישול הוא."

האוכל את הפסח מבושל, עבירה היא בידו³:

"והאוכל כזית... נא או מבושל... לוקה... מבושל שהזהירה עליו תורה, בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות."

לכאורה נראה, שהטעם שיש לאכול את הפסח דווקא צלי, הוא כפי שאומרת הגמרא במסכת חולין⁴, לגבי כוהנים שקיבלו מתנות כהונה:

"אמר רב חסדא: מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל, מאי טעמא - אמר קרא: 'למשחה' - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים."

1	שמות י"ב, ח-ט.	5	ג, מ"ו. עמ' שפ"ג - שפ"ד במהדורת הגאון מהר"י קאפח.
2	ח, י!	6	שמות י"ב, י"א.
3	הלכות ד, ט.	7	שם י"ג, י.
4	קל"ב, ב.		

ועניינו... בא הוא ללמד על צרכי האדם כולם, שיש לראותם רק 'לכם' בצורה החיצונית, אבל תוכם צריך שיהיה רצוף 'לי', של שעבוד הכח לעבודתו יתברך שמו".

באכילת קרבן הפסח, לכאורה אנחנו מפנקים את עצמינו, אבל למעשה אנחנו עסוקים בקיום מצווה, בעבודת ה'. זהו לימוד גדול, שבעם ישראל גם הדאגה לצרכי הגוף, צריכה לקבל את הצורה המיוחדת של היותה לצורך וחלק מענייני עבודת ה'. זהו חידוש גדול, שלא כולם מצליחים לקבל אותו. יש שנראה להם שלא ניתן לתת תוכן של קדושה לעניינים גשמיים:

"וזאת אולי היא שאלת הבן הרשע: 'מה העבודה הזאת לכם', השאלה כיצד אפשר להרכיב דבר כזה יחד, האם אין זה דבר והיפוכו - 'עבודה' ו'לכם', הרי הם תרתי דסתרי. כיצד אפשר לתאם יחד צלי על מצות ומרורים - מאכל תאוה כזה ו[יחד] עם זה אכילה לשם פסח, לא לשם להיות שבע, לא לשם מילוי תאוות האכילה, הרי זה בלתי אפשרי".

הבן הרשע, שרואה אותנו צולים את בשר הפסח לא מצליח להבין - איך אפשר לאכול סעודה מגרה כזו לא לשם ההנאה החמרית, אלא לשם עבודת אלוקים? ועל כך מגיעה התשובה:

" 'אף אתה הקהה את שיניו', הקהה לו את תאוות הזלילה, למדו והודיעו אורח בינה, 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם', וכי כל המצווה הזאת לא באה אלא בכדי להעמיד את כל החיים כולם על התרכובת המופלאה הזאת של 'לי' מבפנים ו'לכם' מבחוץ".

תפקידנו להקהות את שיני הרשע, את תאוות האכילה שלו. מצוות אכילת בשרו הצלוי והטעים של הפסח, מלמדת אותנו שאיננו מוותרים על בניין החיים הטבעי שלנו, אלא מרסנים אותו ויוצקים בו את התוכן המיוחד שלנו:

"אב דוגמא לבניין החיים הישראליים כולם, שצריכים להתכונן במדינת ישראל. אין אנו מוותרים על שום סממן מסמני המדינות הרגילות, אבל בכל זאת צריכים אנו להכניס בה תוכן ישראלי".

ממזרים. מרן הראי"ה קוק זצ"ל⁸, ראה את המיוחדות של הצלי על פני הבישול, בכך שהצלי גורם לריכוז הטעם בתוך הבשר:

"ובזה יואר על כל יחיד בסגולתה של קדושת המצוה, כנוס חילו המקודש האצור בנשמתה הגדולה של האומה בכללה, בצורה מכונסה כזאת, עד כדי ההכרה של היחידיות הגמורה של האומה כולה בקדושת כל אחד ואחד מפרטיה המכונס בתוכה בכל הַיְיִתוֹ".

הצלי, שמכַּנֵּס את הטעם בבשר, מלמד כל יחיד ויחיד מאיתנו לכנס את כל כוחותיו, שמקורם בקדושת האומה, בכלל האומה, שמקבלת עכשיו את ייחודה ומעלתה, בקדושתו של כל יחיד.

האדמו"ר מנדבורנה, הרב יעקב ישכר רוזנבוים, בספרו הַשְּׁכָל וְיָדוּעַ⁹ ראה אף הוא במים גורם מערבב, לאומת הצלי שנעשה באש המזככת, וביאר כך:

"המים סובלים כל תערובת כמו אומות העולם המעורבבים בגשמיות, יען היות כולם סיגים לא מבוררים, מטונפים בדעות כוזבות ואמונות טפלות של אלוהי שקר... אמנם ישראל קדושים הם נמשלים לאש השורף ומכלה הכל ואינו סובל רק מציאות אחת של אש צרופה כי הם מאמינים בני מאמינים... על כן צריך הקרבן להיות צלי".

כאשר עם ישראל מתכונן לעזוב את מצרים, ולהיפרד מטומאתם ורשעותם של המצרים, מציינים זאת דווקא על ידי אכילת צלי אש, כיון שהאש שורפת ומכלה, וכך עם ישראל נבדל מהאומה המצרית, ומכלה כל קשר איתה. בשר מבושל אינו מתאים, כיון שהמים בהם מבשלים דרכם שמתערבבים בהם דברים, ולכן מתאימים דווקא לגויים שמעורבבים בהם רעיונות אליליים.

בהתאמה לדברי הגמרא בחולין, שראו באכילת בשר צלי דרך גדולה, ביאר מרן ראש הישיבה, הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל¹⁰, שאכילת הצלי היא חלק מהלימוד של המיוחדות של עם ישראל, שמתחיל עכשיו את דרכו:

"ופסח זה, אב הוא לכל הגילויים של צרכי האדם

8 עולת ראייה א, עמ' קפ"א במהדורה החדשה.

9 עמ' נ"ז.

10 שיח שאול לשלושה רגלים עמ' נ"א.